

РИНОК ФАКТОРИНГОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Розкрито сутність факторингу й особливості його застосування. Досліджено основні перспективи розвитку ринку факторингових послуг в Україні.

Раскрыта сущность факторинга и особенности его применения. Исследованы основные перспективы развития рынка факторинговых услуг в Украине.

The essence of factoring and features of its application. The main market prospects of factoring services in Ukraine.

Ключові слова: факторинг, факторингові операції, факторинговий ринок, дебіторська заборгованість, управління дебіторською заборгованістю.

Сьогодні на підприємствах все частіше складається ситуація, коли для подальшого їх функціонування необхідно знайти додаткове фінансування: кредитори відмовляються збільшувати строки кредитування або суми кредиту; банки не видають нові кредити, пояснюючи, що наявних активів недостатньо для забезпечення кредитної операції; дебітори наполягають на відстрочці платежів та збільшенні обсягів дебіторської заборгованості. Така ситуація негативно впливає на підприємства і може призвести до неможливості подальшої діяльності та збільшення заборгованості перед співробітниками, кредиторами та іншими підприємствами, а також державою. Саме за цих обставин необхідно шукати нові механізми залучення коштів, одним з яких є факторинг. Однак нестабільність економічної ситуації та сучасні темпи інфляції гальмують розвиток факторингу в Україні.

Досить вагомий внесок у розвиток теорії і практики здійснення факторингових операцій зробили такі іноземні вчені, як: І.Т.Балабанов, М.Бікерс, Г.М.Гаміров, Дж.Гілберт, Р.Кембелл, І.Я.Маслюков, Ф.Селінжер та інші. Серед вітчизняних вчених-економістів, які розкрили суть факторингу як фінансової операції, визначили принципи та особливості його використання, слід виділити таких авторів, як І.А.Бланк, А.М.Мороз, М.І.Савлук, А.М.Поддєрьогін та інші.

Розбіжність трактувань і розуміння сутності факторингу, неврегульованість нормативно-законодавчої бази та зниження ділової активності підприємств у період фінансової кризи перешкоджають його поширенню. Тому метою написання статті є дослідження сутності факторингу, його основні принципи функціонування та визначення основних причин необхідності використання вітчизняними підприємствами, що відкриває абсолютно нові перспективи їхньому розвитку.

В Україні регулювання економічних відносин щодо факторингу здійснюється за низкою нормативних документів, які були прийняті у різний час і є досить неоднозначними щодо визначення змісту даної економічної категорії. Зокрема, у Цивільному Кодексі України вказано, що за договором факторингу одна сторона (фактор) передає або зобов'язується передати грошові кошти в

розпорядження другої сторони (клієнта) за платою, а клієнт відступає або зобов'язується відступити факторові своє право грошової вимоги до третьої особи (боржника) [1]. Господарський кодекс України трактує факторингові послуги банків як операції придбання баком права вимоги у грошовій формі щодо поставки товарів або надання послуг з припиненням ризику виконання такої вимоги та прийомом платежів (факторинг). Це банківська операція, яка здійснюється на комісійних засадах і на договірній основі [2]. Згідно з Законом України «Про банки і банківську діяльність», факторинг визначається як придбання права вимоги на виконання зобов'язань у грошовій формі за поставлені товари чи надані послуги, приймаючи на себе ризик виконання таких вимог та прийом платежів (факторинг) [3]. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» зараховує факторинг до фінансових послуг, при цьому визначення фінансової послуги факторингу відсутнє [4].

Досить важливо згадати і про прийняття Закону України «Про приєднання України до Конвенції УНІДРУА про міжнародний факторинг», за яким операція вважається факторинговою, якщо вона відповідає мінімум двом з чотирьох ознак: наявність кредитування у формі попередньої оплати боргових вимог, ведення бухгалтерського обліку постачальника, інкасація його заборгованості, страхування постачальника від кредитного ризику [7]. Можна зробити висновок, що відсутність однозначного трактування факторингу, його законодавча неврегульованість створює певні ускладнення як теоретичного, так і практичного характеру щодо формування ефективного вітчизняного ринку факторингових послуг. Для ефективного функціонування ринку факторингових послуг, як одного з перспективних джерел фінансування діяльності суб'єктів господарювання, доцільно прийняти спеціальний закон «Про факторинг», який чітко регулював би економічно-правові відносини з приводу факторингових операцій.

Факторинг є не лише ризикованим та високоприбутковим бізнесом, а й ефективним знаряддям фінансового маркетингу, однією з форм банківських операцій, що найбільше пристосована до сучасних процесів розвитку економіки.

Процедура здійснення факторингу дає низку вигод як для підприємств-постачальників, підприємств-покупців (дебіторів), так і для банку (фактора). У процесі проведення факторингових операцій постачальник отримує такі переваги: надходження грошових коштів відразу після відвантаження товарів або послуг, не очікуючи закінчення терміну відстрочки платежу, в результаті підприємство має можливість спрямувати дебіторську заборгованість у подальший розвиток свого бізнесу без оформлення кредиту та заставного забезпечення. Для покупця перевагами є: відтермінування платежу на необхідний строк; можливість використання товарного кредиту; можливість збільшення купівельної спроможності тощо. До переваг факторингу для банку

(фактора) можна віднести: посилення ділових відносин із клієнтами через пропозицію додаткової конкурентоспроможної послуги; збільшення клієнтської бази за допомогою залучення на обслуговування платоспроможних покупців (дебіторів) постачальника; збільшення ресурсної бази за рахунок надходження грошових коштів на поточні рахунки клієнтів; диференціація кредитного ризику між покупцями (дебіторами); можливість отримати додаткові джерела доходів; зменшення обсягів резервування за факторингом порівняно з кредитними операціями. Однак факторинг не розв'язує усіх проблем із дебіторською заборгованістю, наприклад, жоден банк не візьме на обслуговування прострочену або безнадійну дебіторську заборгованість. У більшості випадках банки вимагають, щоб покупці продукції мали постійні зв'язки, тобто обслуговують лише надійних та перевірених дебіторів. До недоліків також відносять: жорсткі вимоги банку до документів, що надаються та стосуються продажу товару, часто – необхідність гарантування за клієнта, більш дорога у порівнянні з кредитом ціна, через що вигідна послуга факторингу втрачає свій сенс. Загалом, факторинг має значно більше переваг, ніж недоліків, що пояснює його привабливість на світовому ринку як інструмента управління дебіторською заборгованістю.

Вартість факторингу складається із:

- ❖ плати за фінансування - на рівні бланкового кредиту;
- ❖ комісії за факторингове обслуговування – фіксована сума від обсягу переуступлених вимог (залежить від кількості дебіторів, переданих на факторинг, і середнього відстрочення платежу);
- ❖ плати за обслуговування операцій (обробка документів, ведення обліку операцій, інформаційне забезпечення клієнтів щодо платіжної дисципліни дебіторів) [7].

Факторинг завжди був актуальним рішенням для підприємств, які здійснюють поставки товарів (виконання робіт, надання послуг) з відстрочкою платежу (на умовах товарного кредиту) терміном від 15 до 60 днів, і підприємств, що прагнуть до нагромадження обсягів поставок за умов маркетингової та технологічної готовності, але не мають відповідного обсягу фінансування обігових коштів.

В Україні факторингові послуги надають близько 80 фінансових установ, серед яких 30 факторингових компаній та близько 50 комерційних банків, таких як Приватбанк, Укрсоцбанк, Райффайзен Банк Аваль, Правексбанк та інші.

Сьогодні існує низка проблем, які властиві даному ринку фінансових послуг:

- ❖ неузгодженість законодавства з приводу призначення факторингу, оподаткування факторингових операцій, регламентації стандартів надання факторингових послуг;
- ❖ відсутність мережі професійних факторингових компаній, для яких цей

вид операцій є профільним;

- ❖ використання банком при оцінці потенційного клієнта факторингу алгоритму, ідентичному при кредитуванні, що суперечить самій сутності факторингу, адже він не є аналогом кредиту і спрямований на зростання продажів та рентабельності;

- ❖ відсутність належного контролю за якістю факторингових послуг в Україні, що зумовлено відсутністю відповідних стандартів у законодавстві;

- ❖ висока собівартість факторингових послуг, що може окупитися лише за великого обороту.

Отже, факторинг – це унікальний фінансовий інструмент, який має здатність ефективно вирішувати значний осяг завдань та проблем, що виникають перед підприємством, зокрема: економічні, фінансові, маркетингові. Для сприяння розвитку ринку факторингу в Україні слід створити плацдарм для формування спеціалізованих факторингових компаній, які зможуть професійно здійснювати факторинг як комплексну операцію: фінансування, інформаційно-аналітичне обслуговування, робота з дебіторами клієнта. Також необхідно вжити заходів законодавчо-нормативного характеру стосовно регламентування здійснення факторингових операцій, а також створення пільгових умов для уже діючих та новостворених фінансових компаній, що надають факторингові послуги в сфері оподаткування. Відповідні заходи дозволять зменшити вартість факторингових послуг і сприятимуть залученню більшої кількості клієнтів.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України [Текст]: від 16.01.2003 р. № 435-IV.
2. Господарський кодекс України [Текст]: від 16.01.2003 р. №436-IV.
3. Про банки і банківську діяльність [Текст]: закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III.
4. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг [Текст]: закон України від 12.07.2001 р. № 2664-III.
5. Карлова І.О. Ринок факторингових послуг: наявні можливості чи реальні втрати [Електронний ресурс] / І.О. Карлова, Т.О. Кривошеєва.- Режим доступу: [http:// docs.google.com](http://docs.google.com).
6. Пальчук О.І. Факторинг як специфічна фінансова послуга [Електронний ресурс] / О.І. Пальчук.- Режим доступу: docs.google.com.
7. Стельмах М. Факторинг як форма управління дебіторською заборгованістю підприємства [Електронний ресурс] / М. Стельма.- Режим доступу: docs.google.com.